

РАЗВОЈ КОМУНИКАЦИОНИХ ВЕШТИНА ПУТЕМ ДИСКУСИЈЕ У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ

Апстракт: У раду¹ се говори о ефикасној настави страног језика струке уз нагласак на активности којима се унапређује течност усмено излагања. Дискусија се одређује као наставна активност усмерена на решавање задатка којом се у настави страног језика струке успешно интегришу професионална и језичка знања и вештине у циљу развијања комуникативне компетенције на продуктивном нивоу.

Кључне речи: настава енглеског језика струке, комуникационе вештине, решавање задатка, дискусија, интеграција језичких и професионалних знања.

УВОД

Као огранак у методици настави енглеског језика као страног, методика настава енглеског језика струке не разликује се много од методике наставе општег енглеског језика; у ствари, обе имају исте основе и принципе ефикасне наставе. Настава енглеског језика струке се пре може назвати приступом, а не посебном методиком, јер је у потпуности одређена разлозима које студенти имају за учење енглеског језика. (Hutchinson & Waters, 2004:19)

Мора се истаћи да се стручни енглески језик користи првенствено као средство за преношење информација од стране стручњака у некој професији или научној дисциплини. Стога програм наставе енглеског језика струке треба да нагласи комуникативни карактер језика и да тежи развоју комуникативне компетенције студената ради обезбеђивања исправног коришћења језика, како писаног, тако и говорног. Нажалост, већина наставних програма енглеског језика струке занемарује развој говорне комуникативне компетенције на рачун развоја комуникативних компетенција читања и писања. Постизање течности у коришћењу страног језика струке захтева да се у програм наставе укључи и развој комуникационих вештина.

¹ Практичан пример дискусије описане у завршном поглављу овог рада (у оригиналној верзији је на енглеском језику, са прилозима) презентован је на 13. Регионалној конференцији Удружења професора енглеског језика Северне Грчке (TESOL Macedonia Thrace), одржаној у Солуну 4–6. новембра 2005. године. Тема Конференције биле су занемарене области у настави енглеског језика.

ЕФИКАСНА НАСТАВА СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Да бисмо остварили ефикасну наставу страног језика, морамо познавати процес учења језика. О њему се још увек не зна довољно јер научна истраживања не могу да дају одговоре на сва питања везана за учење језика. Ипак, веома је важно разликовати процес *учења* језика, који је свестан, од процеса његовог *усвајања*, који је несвестан и веома значајан за постизање језичке течности. Ову дистинкцију увео је Стивен Крешен (Stephen Krashen, 1981), и она има значајну улогу у методици наставе енглеског језика као страног. Када говоримо о настави стручног енглеског језика, оба ова процеса су веома значајна јер омогућавају ефикасну наставу и учење (Hutchinson and Waters, 2004).

Најбоља основа за ефикасну методiku наставе енглеског језика јесте когнитивна теорија учења. Она ученика види као „активног субјекта који обрађује информације“ у процесу решавања задатака. Хачинсон и Вотерс (2004) сматрају да се ова наставна техника може користити у настави енглеског језика струке у активностима које су уско повезане са предметима струке које студент прати у настави. Активности решавања задатака у настави енглеског језика струке стварају могућности да студенти користе страни језик са правом сврхом, односно да би саопштили своје мишљење или изразили став о некој теми којом се баве у студијским предметима везаним за струку.

Џејн Вилис сматра да ефикасно учење језика зависи од четири услова: *изложености*, *ујошребе*, *мотивације* и *настава*. Прва три услова су неопходна, сматра Вилис, а четврти је пожељан. Са становишта наставника енглеског језика струке, настава се може посматрати као припрема и подстицај за студенте да наставе учење енглеског језика по завршетку курса из тог студијског предмета, и да страни језик користе самостално у оквиру своје професије.

Поменути услови ефикасног учења могу имати далекосежне последице на наставу страног језика. Вилис дефинише *изложеност* као „изложеност богатом, али разумљивом инпуту стварног говорног и писаног језика у употреби“ (Willis, 1998: 11), при чему је квалитет изложености много важнији од квантитета. *Ујошреба* значи „коришћење језика у стварне сврхе“, да би се извршио задатак, при чему долази до развоја течности тако што се ученици „присећају језика који већ знају и користе га“ (Willis, 1998: 13). Трећи неопходан предуслов успешног учења јесте *мотивација*. Она садржи афективну компоненту коју чине „живање, забава, креативност и осећај постигнућа“ (Hutchinson & Waters, 2004: 48). Хачинсон и Вотерс сматрају да настава енглеског језика струке треба да подстиче унутрашњу мотивацију, а то значи да само искуство учења треба студентима да пружи задовољство, а не да буде искључиво могућност да се користи научено.

Према Дејвису и Пирсу (2000) успешно учење језика је дуг процес усвајања страног језика путем изложености том језику и његове комуника-

тивне употребе, при чему су грешке неизбежне (Davies & Pearse, 2000: 194). Пошто је у комуникацији значење важније од форме, потребно је ученицима дати прилику да експериментирају са језиком који познају како би она била успешно остварена, и да при томе своје грешке третирају као саставни део учења. Настава стручног страног језика треба да има за циљ да студентима помогне да уоче и разумеју особености страног језика: граматичке и лексичке моделе, њихову употребу и значење. Вилис сматра да те моделе треба увежбавати путем комуникацијских активности које омогућавају учење путем решавања задатака, јер се на тај начин „постигне учење које је дуготрајније од оног оствареног аутоматским увежбавањем задатих модела“ (Willis, 1998: 16).

УЧЕЊЕ ПУТЕМ РЕШАВАЊА ЗАДАТАКА

Вилис користи појам *задатак* да означи „комуникативну активност која је усмерена на циљ и има посебан резултат, и у којој је нагласак на размени значења, а не на производњи посебних језичких форми“ (Willis, 1998: 36). У процесу решавања задатка, страни језик се користи за комуникацију, пошто је разумевање и преношење значења неопходно за успешно извршење задатка. Циљ такве наставе јесте да унапреди учениково знање страног језика и течност у његовом коришћењу. Због тога је важно да наставник пажљиво изабере задатак, поштујући следеће критеријуме: тема задатка мора бити интересантна како би мотивисала ученике да активно учествују у решавању задатка. Сам задатак мора да окупира пажњу ученика и да за њих буде довољно интелектуално и лингвистички изазован (Willis, 1998: 23).

Учење страног језика путем решавања задатака може се у настави примењивати коришћењем различитих врста задатака, које је Вилис сврстала у шест основних група: *набрајање, уређивање и разврставање, ујоређивање, решавање проблема, размена личног искуства и креативни задаци, односно пројекти* (Willis, 1998: 26–27). Важно је напоменути да сви они подразумевају интегрисање свих језичких вештина – слушање, говор, читање и писање.

Све ове активности у центар стављају ученика/учење, док је улога наставника да омогући да се активности успешно одвијају. Како се задаци углавном решавају у паровима или групама, они подстичу интеракцију и вештине комуникације и организације; поред тога, ученици уче и једни од других у процесу сарадње на задатку, учествују у интеракцији од почетка до краја и на тај начин развијају своје дискурзивне вештине и стичу самопоуздање да користе језичка знања која поседују како би остварили смислену комуникацију.

Учење путем решавања задатака треба да се одвија у три фазе: *припрема за задатак, обављање задатка* (задатак, планирање, извештавање) и *језичка објашњења* (анализа, вежбање) (Willis, 1998: 38). У фази *припреме*, наставник истражује задатак заједно са разредом, наглашава корисне речи и

изразе, помаже ученицима да схвате упутства за решавање задатка и да га припреме. После тога, ученици *обављају задатак* у паровима или малим групама, док наставник посматра са стране, не учествујући или пружајући незначителну помоћ и охрабрење. Пре него што презентују своје решење разреду, ученици у пару или групи припремају усмени или писани извештај о томе како су обавили задатак, а затим излажу усмено своје извештаје или размењују писане извештаје и упоређују резултате. У завршној фази, ученици разматрају специфичности текста или транскрипта снимљеног материјала, а наставник даје вежбе за проверу нових речи, фраза, и језичких модела из коришћених материјала.

ДИСКУСИЈА КАО АКТИВНОСТ РЕШАВАЊА ЗАДАТАКА

У последње време, у настави страног језика поклања се све већа пажња способности ученика да комуницира на страном језику. Веома ефикасан начин да се ова способност развија у настави јесте да се ученици укључе у *дискусију* – „вербалну размену идеја“ (Ur, 1996: 2). Ур под дискусијом подразумева различите вербалне активности, као што су: одговарање на питања, играње улога и дебата. Главни циљ ових активности, сматра Ур, јесте постизање течности у коришћењу страног језика. Уз то се остварују и мање важни циљеви, као што је решавање задатка, учење на основу садржаја задатка, развој јасног и логичног мишљења, као и вештине учешћа у дебати. Успешна дискусија је она у којој учествују сви ученици зато што су мотивисани да се укључе у сврсисходну размену идеја и слободно искажу сопствени став о некој теми. Да би подстакао такву дискусију, наставник мора да понуди интересантну тему и пажљиво организује активност решавања задатка. Мотивација ученика не зависи само од интересовања које имају за одређену тему, већ и од задовољства које им пружа само решавање задатка.

Као активност усмерена на решавање задатка, дискусија треба да буде организована у складу са поменутиим оквиром:

- фаза припреме – упознавање са темом; утврђивање лексике везане за ту тему (заједничка припрема познатих речи и израза, као и увођење новог вокабулара); давање упутстава за решавање задатка и времена за припрему;
- фаза рада на задатку – ученици разговарају у малим групама, док наставник посматра и подстиче дискусију, уз веома мале корекције грешака; ученици планирају извештај (усмено или у писаној форми), наставник даје своје коментаре и помаже ученицима да извештај исправе, измене, увежбају излагање или да направе нацрт писаног извештаја; он их такође усмерава на употребу речника, граматика и других приручника; следе извештавања пред целим разредом, односно усмене или писане презентације;
- језичка објашњења – анализа и вежбање на основу претходне језичке употребе.

ДИСКУСИЈА У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ – ПРАКТИЧАН ПРИМЕР

Како је већ у раду поменуто, развој говорних вештина се често занемарује у настави енглеског језика струке. Да би настава у потпуности остварила циљ развијања комуникативних вештина, морају се у програм наставе укључити активности које помажу развој течности вербалног изражавања. Дискусија је једна од таквих активности јер омогућава њено ефикасно вежбање у стварној интеракцији чланова групе.

Дискусија која је коришћена у настави стручног енглеског језика припремљена је уз поштовање свих критеријума неопходних за успешно решавање задатка. Најпре је одређена тема тако што је уважен захтев да буде интересантна и мотивише учешће студената у дискусији, да је повезана са њиховим професионалним усмерењем, и да представља изазов и у професионалном и у лингвистичком погледу:

„Које професионалне компетенције треба да поседује учитељ да би одговорио свим изазовима основног образовања на почетку 21. века? Дискутујте у групама и изаберите пет најважнијих о којима ћете извештавати усмено или у писаној форми.“

(Task: Discuss the competences class teachers should acquire to meet the educational needs of primary class teaching at the beginning of the 21st century. Negotiate in groups and decide on five key competences that you will present/report about.)

У фази припреме за решавање задатка студенти су упознати са темом дискусије. Користећи Скривенеров текст о три типа наставника (наставник који објашњава – енг. *explainer*, наставник који укључује ученика – енг. *involver*, и наставник који омогућава учење – енг. *enabler*) (Scrivener. 1994: 6), као и своје знање из студијских предмета Педагогија и Дидактика, припремили су лексику релевантну за ову дискусију: *subject matter, teaching methodology, classroom atmosphere, enabling learning, counsellor, resource of information, autonomous learning, conveying information, enthusiasm, imagination, entertaining lessons, interesting lessons, informative lessons, personal involvement, challenge, effective teacher, planning and working methods, confidence, individual exercises, inspiring individual learning*, као и ону која се односи на улоге савременог учитеља: *really listens to his students, shows respect, gives clear, positive feedback, has a good sense of humour, is patient, knows his subject, inspires confidence, inspires learning, empathizes with students' problems, is well-organized, makes lessons interesting, paces lessons well, does not complicate things unnecessarily, is enthusiastic and inspires enthusiasm, inspires creative and critical thought, can be authoritative without being distant, is honest, is approachable*. Поред тога, припремили су уз помоћ наставника разноврсне фразе за језичке функције исказивања мишљења, слагања и неслагања са саговорником, молбе да саговорник понови свој исказ или га појасни: *Personally, I think / believe / con-*

sider that ...; On the one hand, I think that ..., but on the other I think ...; Well, first of all, ... secondly ..., finally ...; Generally, I agree / disagree with ... ; My opinion is that ...; I agree entirely. Absolutely! Of course. You're right. That's right. Well, I'm not sure I agree with you. I don't see it quite like that. You have a point, but ...; Don't you agree that ...; But what about you? Is that your view too? I didn't quite catch that. Can you be more specific. Let's summarize. Затим су добили упутства како да започну дискусију, припреме извештај о резултатима дискусије, одређено је време трајања дискусије и студенти су подељени у групе од по пет.

Сама дискусија одвијала се истовремено у пет група, уз посматрање од стране наставника. Чланови група предлагали су компетенције учитеља, преговарали о кључним компетенцијама, образлагали своје ставове, истовремено вежбајући и способности неопходне за учешће у дискусији (стрпљење, уважавање става саговорника, резимирање).

Сви чланови група добили су прилику да се укључе у дискусију и учествују у решавању задатка. Припремљени су извештаји и презентовани пред свим студентима од стране једног члана сваке групе. Завршном дискусијом дошло се до пет најзначајнијих компетенција које успешан учитељ треба да поседује: *professional and subject knowledge, ability to understand pupils and listen to them, ability to inspire creative and critical thought, ability to inspire learning and ability to make lessons interesting.*

Језичка анализа и вежбање уследили су пошто је наставник навео грешке које је запазио при посматрању за време одвијања дискусије, а није их исправљао тада. Студенти су позвани да сами исправе и граматичке и лексичке грешке, уз помоћ наставника када је то било потребно.

ЗАКЉУЧАК

Да би се усвојиле вештине неопходне за успешну комуникацију, наставник треба да омогући свим ученицима да остваре интеракцију на часу страног језика (Willis, 1998). У настави стручног енглеског језика дискусија као активност усмерена на решавање задатка пружа могућност да студенти развијају течност у комуникацији кроз динамичну размену идеја и ставова о темама везаним за стручне студијске предмете. Већ усвојена знања из области струке утичу на ставове студената о теми, тако да су они мотивисани да се укључе у дискусију и размене своје идеје. Овакве активности за њих представљају изазов како у погледу познавања стручних студијских предмета, тако и у погледу знања страног језика (на нивоу структуре, функција и дискурса); сама дискусија постаје сврсисходна употреба страног језика да би се исказао сопствени став. Ток и резултат дискусије на страном језику пружају студентима осећање успеха постигнутог стварном комуникацијом.

Може се закључити да дискусија у настави страног језика струке, уколико је сврсисходна, повећава мотивацију студената за учествовање у таквој

наставној активности, а њихове комуникативне способности и самопоуздање у коришћењу страног језика знатно се унапређују, што представља један од значајних циљева наставе страног језика струке.

ЛИТЕРАТУРА

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (2002), Cambridge, CUP.

Davies, Paul & Pearce, Eric (2000), *Success in Teaching English*. OUP, Oxford.

Harmer, Jeremy (2001), *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education Ltd.

Hutchinson, Tom & Waters, Alan (2004), *English for Specific Purposes*. CUP Cambridge.

Nunan, David (2001), *Syllabus Design*. OUP, Oxford.

Richards, Jac & Rodgers, Theodore S. (2001), *Approaches and Methods in Language Teaching*. CUP, Cambridge.

Scrivener, Jim (1994), *Learning Teaching*. Heinemann, Oxford.

Ur, Penny (1996): *Discussions that Work – Task-centred fluency practice*. CUP, Cambridge.

Willis, Jane (1998), *A Framework for Task-Based Learning*. Longman, Harlow.

Willis, Jane & Willis, Dave, ed. (1998), *Challenge and Change in Language Teaching*. Macmillan Publishers Limited, Oxford.

Vera Savic, BA
Faculty of Education
Jagodina

ESP CLASSROOM DISCUSSION FOR DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS

Summary: Most ESP courses concentrate on written language and on developing reading and writing skills. In order to improve language proficiency of our students we need to integrate development of communication skills into our ESP syllabus. Discussion is an activity that offers possibilities for efficient fluency practice through dynamic and motivated interchange of ideas and opinions. The paper focuses on using discussion as a task-based activity in developing students' communication skills and confidence on a discourse level. An example of a discussion held by student teachers (class teaching) will be presented, showing successful integration of foreign language knowledge and skills with professional knowledge.

Key words: teaching English for specific purposes, communication skills, task-based learning, discussion, integration of language skills and professional knowledge.